

Methodological Tools for Deconstructing Russian Propaganda Myths as a Means of Building Students' Media Literacy in Ukrainian History Classes

UDC 94(477)«19/20»:373.5.016

DOI: <https://doi.org/10.15421/1726136>**Snida Yevhenii**Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0002-6681-9786>, snida2017@ukr.net*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract.

Relevance. This article examines the issue of countering Russian information influence in the educational process at general secondary schools. In the context of full-scale war, history education in schools must play a key role in shaping national information security, since the aggressor state deliberately constructs historical myths to justify its colonial policies and armed aggression.

The purpose of this study is to provide a theoretical basis for and propose effective methodological tools for deconstructing Russian historical myths, which will help foster robust media literacy among 10th- and 11th-grade students as they study the history of Ukraine in general secondary schools.

Methodology. General scientific and specialized methods were applied: analysis and synthesis, typology (for classifying myths), pedagogical modeling (for developing a set of teaching methods), and an interdisciplinary approach that combines the didactics of history with concepts of media literacy.

Results. A typology of key Russian historical myths has been developed in the context of topics covered in the Ukrainian history curriculum for 10th–11th graders (myths about the «absence of statehood», territorial claims, the glorification of totalitarianism, and the discrediting of the Ukrainian liberation movement). Instead, a systematic, four-level set of practical tools is proposed: 1) the method of comparative source analysis; 2) the integration of fact-checking technologies; 3) the creation of «cognitive dissonance» and discussion; 4) project-based activities aimed at creating counter-narratives.

Conclusions. It has been proven that the systematic use of these tools can radically change the educational paradigm, transforming the teacher from a mere transmitter of knowledge into a facilitator of the research process. The knowledge students gain through their own research and by overcoming their doubts will help foster a strong national identity, essential life skills, and media literacy to resist information manipulation.

Keywords: Russian historical myths, media literacy, media immunity, the history of Ukraine, fact-checking

Методичні інструменти деконструкції російських пропагандистських міфів як засіб формування медіаіммунітету учнів на уроках історії України

Сніда Євгеній*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація.

Актуальність. У статті розглянуто проблему протидії російським інформаційним впливам в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. За умов повномасштабної війни шкільна історична освіта повинна відігравати ключову роль у формуванні національної інформаційної безпеки, оскільки держава-агресор цілеспрямовано конструює історичні міфологеми для виправдання колоніальної політики та збройної агресії.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й запропонувати комплекс дієвих методичних інструментів для деконструкції російських історичних міфів, що сприятимуть формуванню стійкого медіаіммунітету в учнів 10–11 класів під час вивчення історії України у закладах загальної середньої освіти.

Методологія. Застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: аналіз і синтез, типологізацію (для класифікації міфів), педагогічне моделювання (для розроблення методичного комплексу) та міждисциплінарний підхід, що поєднує дидактику історії з концепціями медіаграмотності.

Результати. Здійснено типологізацію ключових російських історичних міфів у контексті тем шкільної програми з історії України для учнів 10–11 класів (міфи про «недержавність», територіальні претензії, глорифікацію тоталітаризму, дискредитацію українського визвольного руху). Узагальнено, що директивне спростування фейків є малоефективним, адже може викликати несприйняття в учнів. Натомість запропоновано систематизований чотирирівневий комплекс діяльнісних інструментів: 1) метод компаративного джерелознавства; 2) інтеграцію технологій фактчекінгу; 3) створення «когнітивного дисонансу» та дискусії; 4) проєктну діяльність зі створення контрнарративів.

Висновки. Доведено, що систематичне використання зазначених інструментів може докорінно змінити освітню парадигму, трансформуючи вчителя з ретранслятора знань у модератора дослідницького процесу. Знання, здобуті учнями через власне дослідження та подолання сумнівів, сприятимуть формуванню стійкої національної ідентичності й життєво потрібних компетентностей та медіаіммунітету до інформаційних маніпуляцій.

Ключові слова: російські історичні міфи, медіаграмотність, медіаіммунітет, історія України, фактчекінг

Стаття надійшла / Article arrived: 06.07.2026 // Схвалено до друку / Accepted: 11.08.2026 // Підписано до друку / Approved for printing: 13.08.2026

Вступ.

Нинішня війна Росії проти України виходить за межі суто збройних зіткнень, поширюючись на сферу національної пам'яті, де держава-агресор цілеспрямовано перетворює минуле на потужний інструмент масштабного інформаційного впливу. Упродовж століть російська імперська, а згодом і радянська пропаганда цілеспрямовано конструювала міфологеми (про «братні народи», «спільну колиску», «штучність української нації», «визвольні походи» тощо), що мали на меті позбавити українців суб'єктності та виправдати колоніальну політику. За умов повномасштабного вторгнення ці наративи набули максимальної агресивності, перетворивши історію на ключовий елемент гібридного протистояння. За таких умов спростування російських пропагандистських наративів на уроках історії в закладах загальної середньої освіти повинно стати невід'ємним складником національної інформаційної безпеки.

Сьогодні перед вчителем історії України постає надскладне практичне завдання: він повинен не просто транслювати учням фактологічний матеріал, а й формувати в них стійкий інтелектуальний імунітет до ворожих впливів і маніпуляцій. Це вимагає відмови від репродуктивних методів навчання на користь діяльнісного підходу та цілеспрямованої деконструкції російських історичних міфів безпосередньо під час освітнього процесу.

Водночас у шкільній практиці спостерігаємо суттєву суперечність. З одного боку, сучасна академічна наука вже ґрунтовно спростовувала більшість імперських наративів. З іншого боку – відчувається брак адаптованого, системного методичного інструментарію, що уможливив би вчителю-практику швидко й ефективно перекласти ці академічні здобутки мовою шкільної дидактики. Відповідно, пошук і систематизація дієвих методів спростування історичних міфів на уроках історії стає одним з найважливіших завдань сучасної педагогічної науки.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та запропонувати дієві методичні інструменти для деконструкції російських історичних міфів, що сприятимуть формуванню стійкого медіаімунітету в учнів 10–11 класів під час вивчення історії України у закладах загальної середньої освіти.

Методологічне підґрунтя. Для досягнення поставленої мети застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів: аналіз і синтез (для опрацювання наукової історіографії проблеми), типологізацію (для виокремлення та класифікації ключових російських історичних міфів за контекстними блоками шкільної програми), метод педагогічного моделювання (для розроблення систематизованого чотирирівневого комплексу методичних інструментів учителя). Крім цього,

дослідження спирається на міждисциплінарний підхід, який поєднує дидактику історії з концепціями медіаграмотності, що є визначальною умовою для формування стійкого інтелектуального імунітету старшокласників в умовах інформаційної війни.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В українській історіографії останніх років сформувався потужний напрям, присвячений аналізу ролі історичної освіти та політики пам'яті у процесах державотворення, а також деконструкції ворожих пропагандистських міфів.

Важливий блок досліджень зосереджений на ідеологічному протистоянні в освітній сфері та процесах деколонізації. С. Терно та

Г. Турченко (Терно & Турченко, 2023) наголошують на критичній небезпеці ідеологічних диверсій, ретроспективно аналізуючи антиукраїнську політику в сфері освіти 2010–2014 рр. Науковцями зауважено, що тодішня політика мала на меті маргіналізацію української ідентичності та насадження концептів «руського мира» через спроби створення спільних підручників та вилучення з програм знакових національних подій і постатей. Відповіддю на ці довготривалі виклики стала сучасна системна деколонізація змісту освіти. Н. Гупан та О. Пометун (2025) розкрили цей процес на прикладі шкільного підручника історії України для 7 класу Нової української школи, в якому відбулася аргументована відмова від імперського конструкту «Київська Русь» на користь україноцентрованого наративу, що доводить безперервність українського державотворення.

Т. Бакка, О. Богомаз і Т. Ладиченко (2023) дослідили оновлений зміст історії та громадянської освіти як фундамент для формування соціальних і громадянських компетентностей молоді, потрібних для утвердження європейських демократичних цінностей в умовах війни.

Інший ключовий напрям історіографії – деконструкція російських імперських міфів, що використовуються для легітимізації агресії. Г. Соловей та Ю. Невмержицька (2024) через контент-аналіз висвітлили механізми маніпулювання історичною пам'яттю самих росіян через ЗМІ на основі трьох базових міфів: «Велика Вітчизняна війна», «боротьба з неонацизмом» та «братерство народів». Абсурдність міфу про «братні народи» ґрунтовно довів О. Зяченко (2025), простежуючи його штучну появу в часи пізнього сталінізму та наголошуючи на кардинально різних політичних культурах українців і росіян. І. Ковальчук (2026) розширив цей аналіз, розглядаючи міфологізацію історії як системний інструмент гібридної пропаганди – від ідеї «триєдиного народу» до путінських псевдоісторичних статей, в яких заперечено право української нації на власну державність. Крім того, І. Краснодемська (2026) деконструювала інший небезпечний просторовий

міф – «Крим наш», пропонуючи комплексну українознавчу модель його розвінчання на основі багатой поліетнічної історії півострова.

Важливо, що сучасні дослідники наголошують на нерозривному зв'язку державної політики пам'яті та національної безпеки. Л. Чупрій (2023) аргументував, що повне викорінення російського імперського наративу, детоталітаризація топоніміки та створення національних пантеонів є обов'язковою умовою ефективної протидії інформаційній агресії Росії.

Попри значну наукову та суспільну цінність, проаналізованим працям подекуди притаманна певна реактивність, коли дослідники зосереджувалися переважно на відбитті інформаційних атак і спростуванні російських наративів, а не на конструюванні самодостатніх українських візій. Водночас спостерігаємо й слабку інтеграцію українського досвіду до глобального дискурсу світових постколоніальних студій, що уможливило б вивести аналіз проблеми за межі винятково українсько-російського протистояння.

Більшість згаданих праць сфокусована на академічному спростуванні міфів, тоді як учитель-практики стикаються з браком конкретного, алгоритмізованого інструментарію. Досі бракує цілісної методичної системи, що поєднала б академічну деконструкцію міфу з інтерактивними, віковими й психологічними особливостями засвоєння матеріалу старшокласниками. Тому існує гостра потреба в систематизації та адаптації методичних інструментів, придатних для повсякденної роботи вчителя на уроках історії України.

Таким чином, наявний масив наукових праць засвідчує перехід української гуманітаристики до активної деколонізації освітньо-інформаційного простору та системної деконструкції російських пропагандистських міфів, що формує міцне концептуальне підґрунтя для подальшого вивчення заявленої у статті проблематики.

Результати дослідження.

У сучасному освітньому процесі російський історичний міф доцільно розглядати не як типову фактологічну хибу, а як цілеспрямовано конструйований історичний фейк, що є інструментом інформаційно-психологічної війни. Такі міфологеми (як, наприклад, наративи «про спільну колыску» чи «штучність української мови») ворог маскує під «об'єктивну реальність» або «альтернативну суспільну думку». Ці конструкти мають потужний емоційний заряд і їх активно поширюють через соціальні мережі, кінематограф, а також нерідко транслюють через побутові сімейні наративи, успадковані від радянської доби (Ковальчук, 2026; Костенко & Малюга, 2025).

Особливої гостроти ця проблема набуває в старшій школі (10–11 класи). Саме в старшокласників відбувається завершальний етап формування

власного світогляду, національної ідентичності та ціннісних орієнтирів. Водночас, перебуваючи в агресивному інформаційному середовищі, підлітки нерідко потрапляють у когнітивну пастку: емоційно забарвлений і максимально спрощений пропагандистський фейк мозок сприймає легше, ніж складний багатовимірний текст з академічного підручника. Якщо учень стикається із суперечністю між науковим фактом, що подає вчитель, та міфом, у який вірить його оточення або який популярний у медіа, виникає певний когнітивний дисонанс.

Усвідомлення цієї психологічної особливості вимагає зміни парадигми викладання історії. Директивне спростування є малоефективним, оскільки нерідко викликає в підлітків внутрішнє несприйняття (нерідко й спротив). Натомість головним стратегічним завданням вчителя повинно стати формування медіаімунітету й критичного сприйняття історичних фейків у старшокласників. Можемо погодитися з О. Пометун, що «...війна актуалізувала потребу в перегляді змісту історичної освіти з метою видалення російських наративів, адже саме трактування історії України стало важливим складником інформаційної війни...» (Пометун, 2023, с. 67).

Медіаімунітет у площині історичної освіти – це складна компетентність, що передбачає системну здатність учня самостійно розпізнавати маніпулятивні маркери в текстах чи візуальних джерелах, верифікувати інформацію та покликана забезпечити безпеку індивіда в медіапросторі (Магера, 2024, с. 415). Тому деконструкція міфу повинна відбуватися не через монолог педагога, а через керовану дослідницьку діяльність самого учня на уроці.

Типологізація російських історичних міфів у контексті шкільної програми. Для ефективної деконструкції ворожих наративів учителю потрібно чітко ідентифікувати «зони ризику» – теми шкільного курсу історії України (переважно в 10–11 класах), що найбільше піддаються фальсифікаціям та інформаційним атакам. Аналіз змісту російської пропаганди дозволяє типологізувати ключові історичні фейки, з якими працюватимуть старшокласники, за кількома теоретичними блоками:

1) *міфи про «недержавність» та «штучність» української нації*. Контекст у навчальній програмі: Українська революція 1917–1921 рр., державотворчі процеси початку 1990-х рр. Зміст фейку: наративи про те, що Україну нібито «створили більшовики / австрійський генштаб», а українці та росіяни є «одним народом». Сюди ж належить знецінення агресором самостійних державотворчих змагань (Історія України, 2022);

2) *міфи територіальних претензій («історичні землі»)*. Контекст у навчальній програмі: колонізація Півдня України (кінець XVIII–XIX ст.),

історія Криму, формування кордонів Української Соціалістичної Радянської Республіки / Української Радянської Соціалістичної Республіки. Зміст фейку: використання концепту «Новоросії» та тези про «споконвічно російський Крим» для обґрунтування сучасної збройної агресії та анексії територій (Історія України, 2022);

3) *гlorифікація радянського тоталітаризму та заперечення його злочинів*. Контекст у навчальній програмі: форсована індустріалізація, Голодомор 1932–1933 рр., Великий терор. Зміст фейку: виправдання масових репресій «економічною доцільністю» та «модернізацією». Спроби розмити геноцидний характер Голодомору через зведення його до наслідків «загальносоюзного неврожаю» або помилок місцевого керівництва (Історія України, 2022);

4) *дискредитація українського визвольного руху*. Контекст у навчальній програмі: Друга світова війна, діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) та Української повстанської армії (УПА), дисидентський рух. Зміст фейку: навішування ярликів «нацистських колаборантів» і «фашистів» на учасників боротьби за незалежність, підміна поняття Другої світової війни міфологією «Великої Вітчизняної», монополізація Росією перемоги над нацизмом (Історія України, 2022).

Систематизація зазначених наративів дозволить

учителю працювати на випередження. Педагог не повинен чекати, доки учні сприймуть міф, побачений у соціальних мережах, а діяти превентивно. Інтегруючи розбір цих блоків у календарне планування, вчитель створить умови для того, щоб формування медіаімунітету й критичного сприйняття історичних фейків у старшокласників відбувалося як безперервний, органічний процес, а не як епізодична реакція на чергові викидання пропаганди.

Практичний інструментарій вчителя. Для успішного формування медіаімунітету та критичного сприйняття історичних фейків у старшокласників учитель повинен оперувати арсеналом діяльнісних інструментів. Просте декларування правильних відповідей є неефективним; учень повинен самостійно пройти шлях від сумніву до встановлення історичної істини. Для цього пропонуємо систематизований чотирирівневий комплекс методичних інструментів, що будуть ефективними на уроках історії України в 10–11 класах.

I рівень – метод компаративного джерелознавства (робота з першоджерелами) (табл. 1). Цей інструмент передбачає пряме зіставлення популярного російського міфу з автентичними історичними документами епохи (Калакура, 2007). Учитель не спростовує міф самостійно, а пропонує учням зробити це на основі аналізу джерел.

Табл. 1.

Застосування методу компаративного джерелознавства

Приклад застосування	Проблема	Навчально-пізнавальна діяльність
Тема «Українська держава (Гетьманат Павла Скоропадського: внутрішня і зовнішня політика / Утворення Директорії».	Спростування тези російської пропаганди про те, що «Україну створив Ленін, а Південь і Схід – це «історична Росія».	Учитель об'єднує учнів у групи і роздає їм результати Першого загальноросійського перепису населення від 1897 року (розподіл населення за рідною мовою в Катеринославській, Таврійській, Херсонській та Харківській губерніях), а також етнографічну карту Європи кінця XIX – початку XX ст.

За результатами зазначеного методу учні повинні самостійно дійти висновків, що абсолютну більшість населення цих територій становили українці (україномовні), що зруйнує міф про «історично російські землі» задовго до утворення Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР).

II рівень – інтеграція технологій фактчекінгу

в історичний контекст (Гуцуляк, 2024). Оскільки сучасні старшокласники споживають історію переважно через медіа (TikTok, Telegram, YouTube), інструменти класичної історії потрібно поєднувати з медіаграмотністю (табл. 2). Учні повинні навчитися аналізувати не лише подію, а й спосіб її подавання в інфопросторі.

Табл. 2.

Інтеграція технологій фактчекінгу в освітній процес

Проблема	Навчально-пізнавальна діяльність	Цифрові інструменти та медіаформат
Деконструкція міфу про те, що ОУН та УПА були «поплічниками нацистів»	Аналіз та спростування: учитель демонструє скриншот реального (або змодельованого) фейкового допису з Telegram, маніпулятивне відео з TikTok або YouTube-шортс, що просуває цей міф. Верифікація: учні застосовують алгоритми фактчекінгу. Замість отримання готових відповідей вони самостійно шукають першоджерела у відкритих базах даних (наказ від 25.11.1941 про арешт членів ОУН, матеріали Нюрнберзького процесу, довідки про ув'язнення С. Бандери тощо). Результат: учні формують аргументоване спростування у форматі короткого посту для соціальних мереж або створюють антифейк-інфографіку.	Пошукові системи: Електронний архів українського визвольного руху. Інструменти: зворотний пошук зображень через Google Images або TinEye для перевірки візуального контенту з фейкового допису. Формат: робота у графічних редакторах (наприклад, Canva) для оформлення фактчекінгу.

У підсумку це призведе до розвитку навичок шукати першоджерела інформації та розпізнавати емоційні маніпуляції в інформаційному просторі.

III рівень – створення «когнітивного дисонансу» та використання дискусійних методів. Ця методика передбачає штучне створення ситуації, коли учен

стикається з двома взаємовиключними твердженнями, що змушує його активізувати критичне мислення для вирішення дилеми (Дружченко, 2025) (табл. 3). Для цього ефективно використовувати технології «Займи позицію» або «Дебати».

Табл. 3.
Використання методу когнітивного дисонансу та дискусії

Приклад застосування	Проблема	Навчально-пізнавальна діяльність
Тема: Голодомор 1931–1933 рр. – геноцид Українського народу.	Протидія російському наративу про те, що Голодомор був наслідком «загальносоюзного неврожаю», а не цілеспрямованим геноцидом.	Учитель наводить дві таблиці: обсяги експорту зерна з СРСР у 1932–1933 рр. та паралельно – демографічні втрати українського селянства, підкріплені постановою про «чорні дошки». Учні пропонують пояснити логіку дій радянської влади: «Чому під час страшного неврожаю держава масово продавала зерно за кордон і блокувала саме українські села?».

Зазначений інструментарій слугуватиме каталізатором трансформації учня з пасивного споживача інформації на активного суб'єкта пізнання. Це повинно забезпечити інтерналізацію історичних знань та сформувані міцний аналітичний фільтр, потрібний для протидії дезінформації.

IV рівень – проєктна діяльність: створення контрнративів. Найвищим рівнем засвоєння матеріалу є створення власного освітнього або медійного продукту (Григоренко, Семенов, 2025). Це дозволить учням перетворитися з пасивних споживачів інформації на активних борців з фейками. У цьому контексті учням доцільно запропонувати як підсумкове завдання створити серію інфографік, коротких відеороликів або постів у соціальних мережах у форматі «Міф vs Факт» на основі вивченого матеріалу. Наприклад, міф про «передачу Хрущовим Криму» зіставити з фактами про економічну та логістичну зумовленість цього кроку й реальними демографічними даними півострова до депортації кримських татар.

Таким чином, застосування зазначених інструментів дозволить учителеві перетворити урок історії України з репродуктивного переказу матеріалу підручника на аналітичну лабораторію. Саме в такому середовищі відбувається ефективне формування імунітету до маніпуляцій, адже знання, здобуті через призму власного дослідження та подолання сумнівів, стають стійкими переконаннями.

Висновки.

Узагальнюючи викладене, наголосимо, що деконструкція російських пропагандистських

конструкцій (міфів) у закладах загальної середньої освіти не може обмежуватися лише директивною трансляцією правильних історичних фактів. За умов тривалої інформаційної війни формування медіаімунітету й критичного сприйняття історичних фейків у старшокласників стає одним з пріоритетних завдань не лише шкільної історичної та громадянської освіти, але й системи національної безпеки загалом.

Запропонований у роботі комплекс методичних інструментів – компаративне джерелознавство, технології фактчекінгу, дискусійні формати й створення контрнративів через проєктну діяльність засвідчує, що ефективна деконструкція ворожої пропаганди потребує винятково діяльнісного підходу. Систематичне використання цих методів на уроках історії України повинно змінити освітню парадигму: вчитель повинен трансформуватися з єдиного ретранслятора знань у модератора критичного аналізу й фасилітатора дослідницького процесу. Завдяки цьому учні зможуть здобувати життєво потрібні компетентності для самостійної верифікації інформації. Знання, конструйовані через власні дослідження та подолання когнітивного дисонансу, сформують стійку національну ідентичність, несприйнятливую до зовнішніх маніпуляцій.

Перспективи подальших досліджень в окресленому напрямі вбачаємо в розробленні спеціалізованих цифрових освітніх тренажерів, що вміщували б готові практичні кейси для деконструкції міфів до тем шкільного курсу з історії України в 10–11 класах.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бака, Т., Богомаз, О., & Ладиченко, Т. (2023). Вплив змісту історії та громадянської освіти на формування громадянських та соціальних компетентностей здобувачів освіти Нової української школи. В *Topical aspects of social science disciplines and innovative methods and technologies of their learning and teaching: scientific monograph*. Riga: «Baltija Publishing», 1–18. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-315-6-1>
- Григоренко, Т., & Семенов, О. (2025). Від контенту до компетентностей: як проєктна діяльність змінює парадигму навчання у закладі вищої освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія «Педагогічні науки», 2, 5–12. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-5-12>

- Гупан, Н., & Пометун, О. (2025). Від деколонізації історії до формування національної ідентичності: зміни у змісті підручника історії України у 7 класі НУШ. *Проблема сучасного підручника*, 34, 107–120. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-107-120>
- Гуцуляк, Д. (2024). Фактчекінг як інструмент протидії дезінформації в умовах гібридних конфліктів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. Філологія, 2 (12), 22–26. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.3>
- Дружченко, М. (2025). Маніпуляція через когнітивний дисонанс: як медіа впливають на сприйняття інформації. *Традиції та новачі у розвитку сучасної соціологічної науки: дослідження молодих вчених: збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (26 лютого 2025 року)*. Київ: КНЕУ, 20–22. <https://philcult.chnu.edu.ua/media/nymbeyjp/kyiv-2025-zbirnyk-tez-2502.pdf#page=20>
- Зябченко, О. (2025). Україна та Росія: міф про «братні народи». *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини*: збірник матеріалів VII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених / За заг. ред. Ю. Т. Темірова. Вінниця: ДонНУ, 10, 113–116. <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/17799>
- Історія України. Всесвітня історія. 6–11 класи. (2022). Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
- Калакура, Я. (2007). Джерелознавство історичне // *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19932409>
- Ковальчук, І. (2026). Міфологізація історії як інструмент пропаганди в умовах російсько-української війни. *Інтермарум: історія, політика, культура*, 18, 87–104. <https://doi.org/10.35433/history.112113>
- Костенко, Ю., & Малюга, В. (2025). Історичні міфи як засіб інформаційної війни Росії проти України. *Науковий семінар Харківського національного університету Повітряних сил імені Івана Кожедуба «Інформаційне протистояння в умовах російсько-української війни»*: статті та тези доповідей, 26 листопада 2025 року. Х.: ХНУПС ім. І. Кожедуба, 67–70. https://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27947/1/Матеріали наукового семінару ХНУПС_1.pdf
- Краснодемська, Г. (2026). Міф «Крим – наш»: історичні витоки, основні етапи формування та українознавча модель його деконструкції. *Актуальне українознавство*, 2 (99), 40–57. [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(99\).2026.361455](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(99).2026.361455)
- Магера, Т. (2024). Медіаграмотність учасників освітнього процесу як компонент безпеки. *Безпечне освітнє середовище: нові виклики та сучасні рішення в умовах воєнного і повоєнного часу*: збірник наукових статей, тез доповідей та інших матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 01 березня 2024 року / О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко [та ін.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 413–417. <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/6505/1/zb24.pdf#page=413>
- Пометун, О. (2023). Навчання історії громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України. *Український педагогічний журнал*, 2, 62–72. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-62-72>
- Соловей, Г., & Невмержицька, Ю. (2024). Маніпулювання історичною пам'яттю росіян для підтримки агресії проти України. *Політична культура та ідеологія*, 6, 105–112. <https://doi.org/10.24195/24149616.2024-6.17>
- Терно, С., & Турченко, Г. (2023). Антиукраїнська політика в історичній освіті України за міністра Д. Табачника (2010 – початок 2014 рр.). *Емінак*, 3 (43), 239–254. [https://doi.org/10.33782/eminak2023.3\(43\).668](https://doi.org/10.33782/eminak2023.3(43).668)
- Чупрій, Л. (2023). Історична пам'ять як важливий чинник державотворення в умовах протидії російській інформаційній агресії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 3 (17), 278–290. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-278-290>

REFERENCES

- Bakka, T., Bohomaz, O., & Ladychenko, T. (2023). Vplyv zmistu istorii ta hromadianskoi osvity na formuvannya hromadianskykh ta sotsialnykh kompetentnosti zdobuvachiv osvity Novoi ukrainskoi shkoly. In *Topical aspects of social science disciplines and innovative methods and technologies of their learning and teaching: scientific monograph*. Riga: «Baltija Publishing», 1–18. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-315-6-1>
- Chuprii, L. (2023). Istorychna pamiat yak vazhlyvyi chynnyk derzhavotvorennia v umovakh protydyi rosiiskii informatsiinii ahresii. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, 3 (17), 278–290. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-278-290>
- Druzhchenko, M. (2025). Manipuliatsiia cherez kohnityvnyi dysonans: yak media vplyvaiut na spryiniattia informatsii. *Tradysii ta novatsii u rozvytku suchasnoi sotsiolohichnoi nauky: doslidzhennia molodykh vchenykh*: zbirnyk materialiv VI Vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh (26 liutoho 2025 roku). Kyiv: KNEU, 20–22. <https://philcult.chnu.edu.ua/media/nymbeyjp/kyiv-2025-zbirnyk-tez-2502.pdf#page=20>
- Hryhorenko, T., & Semenoh, O. (2025). Vid kontentu do kompetentnosti: yak proiektna diialnist zmyniuie paradyhmu navchannia u zakladi vyshchoi osvity. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. Seriiia «Pedahohichni nauky», 2, 5–12. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-5-12>

- Hupan, N., & Pometun, O. (2025). Vid dekolonizatsii istorii do formuvannia natsionalnoi identychnosti: zminy u zmisti pidruchnyka istorii Ukrainy u 7 klasi NUSH. *Problema suchasnoho pidruchnyka*, 34, 107–120. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2025-34-107-120>
- Hutsuliak, D. (2024). Faktchekinh yak instrument protydii dezinformatsii v umovakh hibrydnykh konfliktiv. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom*. Filolohiia, 2 (12), 22–26. <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.3>
- Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia. 6–11 klasy. (2022). Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 03 serpnia 2022 roku № 698. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
- Kalakura, Ya. (2007). Dzhereloznavstvo istorychne. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. <https://doi.org/10.5281/zenodo.19932409>
- Kostenko, Yu., & Maliuha, V. (2025). Istorychni mify yak zasib informatsiinoi viiny Rosii proty Ukrainy. *Naukovyi seminar Kharkivskoho natsionalnogo universytetu Povitrianykh syl imeni Ivana Kozheduba «Informatsiine protyborstvo v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny»: staty ta tezy dopovidei*, 26 lystopada 2025 roku. Kh.: KhNUPS im. I. Kozheduba, 67–70. https://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/27947/1/Матеріали_наукового_семінару_ХНУПС_1.pdf
- Kovalchuk, I. (2026). Mifolohizatsiia istorii yak instrument propahandy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny. *Intermarum: istoriia, polityka, kultura*, 18, 87–104. <https://doi.org/10.35433/history.112113>
- Krasnodemska, I. (2026). Mif «Krym – nash»: istorychni vytoky, osnovni etapy formuvannia ta ukrainoznavcha model yoho dekonstruktsii. *Aktualne ukrainoznavstvo*, 2(99), 40–57. [https://doi.org/10.17721/2413-7065.2\(99\).2026.361455](https://doi.org/10.17721/2413-7065.2(99).2026.361455)
- Mahera, T. (2024). Mediahramotnist uchasnykiv osvitnoho protsesu yak komponent bezpeky. *Bezpechne osvittie seredovyshche: novi vyklyky ta suchasni rishennia v umovakh voiennoho i povoiennoho chasu: zbirnyk naukovykh statei, tez dopovidei ta inshykh materialiv II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 01 bereznia 2024 roku / O. M. Petrovskyi, V. S. Mysyk, I. M. Vitenko [ta in.]. Ternopil: FOP Osadtsa Yu. V., 413–417. <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/6505/1/zb24.pdf#page=413>
- Pometun, O. (2023). Navchannia istorii y hromadianskoi osvity yak chynnyk formuvannia natsionalnoi y hromadianskoi identychnosti uchniv v umovakh viiny ta povoiennoho rozvytku Ukrainy. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 2, 62–72. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-2-62-72>
- Solovei, H., & Nevmerzhytska, Yu. (2024). Manipuluvannia istorychnoiu pamiattiu rosiian dlia pidtrymky ahresii proty Ukrainy. *Politychna kultura ta ideolohiia*, 6, 105–112. <https://doi.org/10.24195/24149616.2024-6.17>
- Terno, S., & Turchenko, H. (2023). Antyukrainska polityka v istorychnii osviti Ukrainy za ministra D. Tabachnyka (2010 – pochatok 2014 rr.). *Eminak*, 3 (43), 239–254. [https://doi.org/10.33782/eminak2023.3\(43\).668](https://doi.org/10.33782/eminak2023.3(43).668)
- Ziabchenko, O. (2025). Ukraina ta Rosiia: mif pro «bratni narody». *Travnevi studii: istoriia, politolohiia, mizhnarodni vidnosyny: zbirnyk materialiv VII Mizhnarodnoi naukovo konferentsii studentiv i molodykh vchenykh / Za zah. red. Yu. T. Temirova*. Vinnytsia: DonNU, 10, 113–116. <https://jts.donnu.edu.ua/article/view/17799>